

niet meer. Ik kan het niet... Ik...

Maar het Kind kijkt hem bemoedigend aan en zegt:

„Dat kan ook niemand. Daarvoor ben Ik juist gekomen. Ik zal je last en je haat weg nemen. Ik ben ook voor jou gekomen.”

Dan is het weer weg en Jack strompelt verder, maar hij blijft het Licht zien.

Hoe lang martelt hij nog verder? Jack weet het niet, maar eindelijk doemen de omtrekken van de blok hut op en als hij die waggelend bereikt, valt hij met een zware bons voorover tegen de deur.

Als hij weer bijkomt, staat ouwe Joe over hem heengebogen. Hij giet hem wat brandewijn tussen de lippen en Jack slikt. Langzaam wordt alles weer helder en weet Jack weer, wat er gebeurd is.

„Waar is John?” is zijn eerste vraag.

„Daar,” zegt Joe. „Ik heb hem verbonden. Hij zal wel een poosje nodig hebben voor hij weer helemaal opgekalefaterd is.”

Even kijkt Jack naar zijn vijand, die met gesloten ogen in een hoek van de hut op wat dieren vellen ligt en dan begint hij te vertellen.

„Ja, en toen ging mijn lamp ook nog uit,” zegt hij, als hij vertelt, hoe hij Johns been wilde verbinden.

Joe trekt eens stevig aan zijn pijp en zegt dan:

„Uit? Ik geloof, dat jouw lamp weer áán is, Jack. En ik ben er blij om. Ik geloof, dat het morgen tòch Kerstfeest is. Ook voor jou.”

En dan steekt de oude trapper zijn ruige hand uit.

Jack begrijpt goed, wat ouwe Joe bedoelt met die lamp.

Er welt een blij gevoel in hem op. Hij strekt zich eens goed uit en valt dan in een diepe slaap.

„Moeder, nu heb ik het verhaal begrepen”

AN RUTGERS VAN DER LOEFF-BASENAU

Het was aan het einde van de grote oorlog en er gebeurden veel vreselijke en moeilijke dingen. Er was veel verdriet op de wereld en akelige narigheid, maar op de een of andere manier hadden de mensen, die zulke heel moeilijke dingen moesten doormaken, ook méér kracht. Ook was het wonderlijk, dat in zulke verschrikkelijke tijden toch allemaal nog gewóne dingen gebeurden. De kinderen kregen mazelen en waterpokken en de bof net als in gewone tijden en hun moeders hielden hen net als anders zo warm mogelijk en deden alles om hun genoeg te eten te geven. Ook waren de kinderen gewoon jarig en de moeders speelden het meestal nog wel klaar, die verjaardag écht te vieren. Natuurlijk niet met ijstaart of chocoladepudding, en ook

niet met erg mooie cadeaux. Misschien kreeg een klein meisje een wiegje dat moeder zelf tot diep in de nacht, als de kinderen al lang in bed waren, in elkaar getimmerd had, met een poppetje van denappels er in. Of een kleine jongen kreeg een speelgoed-hond, die moeder zelf van oude lappen had gemaakt. Maar het gekke was dat de kinderen in die tijd met deze geschenken meestal nog blijer waren dan met de dure, mooie cadeaux uit hun verwende tijd. O, een wónderlijke tijd was het! De vaders waren er meestal niet, ze moesten vechten, ergens ver weg, of ze waren gevangen of gevlucht. Toch waren de mensen en kinderen niet altijd ongelukkig toen, dat moet je niet denken. Want ze konden in die tijd zoveel voor elkaar doen. En als je dingen voor elkaar doet, dan ben je gelukkiger dan wanneer alles netjes voor je klaar staat.

De kinderen over wie ik jullie een verhaal ga vertellen, zijn nu bijna grote mensen geworden, maar toen die moeilijke tijd van de oorlog er was, waren ze ongeveer net zo oud als jullie. In dat land waar ze leefden hadden ze eerst in het laatste jaar van de oorlog nog gewoon Kerstmis gevierd in hun eigen huis. Vader was wel weg, maar Moeder had het nog zo gezellig mogelijk gemaakt. Ze hadden appels gepoft en onder het kerst-boompje, dat met enkele rode appels en wat blauwe distelbloemen was versierd, lagen cadeautjes die Moeder zelf had gemaakt. Marjanneke kreeg een eigengemaakte pop en Walter een schrift, waarin Moeder foto's had geplakt van verre landen. Het was een

mooi schrift en het was een enige pop. Daarna vertelde Moeder, zoals zij ieder jaar deed, het Kerstverhaal van Jozef en Maria, die een plaatsje zochten in een herberg en nergens een plekje konden vinden, terwijl het toch zó nodig was. De kinderen luisterden, maar telkens sprongen hun gedachten naar andere dingen, want dit verhaal hadden ze nu al zo dikwijls gehoord en ze dachten dat ze het nu wel wisten. Ze gingen slapen ieder met zijn kerstgeschenk naast zijn kussen, Moeder keek op hen neer en dacht: „Dit zullen ze nooit weer zo beleven, een Kerstmis in eigen huis, want we zullen worden verjaagd.”

De mensen voelden toen namelijk al wat komen ging. Heel de landstreek waar zij woonden moest worden ontruimd, omdat de oorlog dichterbij kwam. Alle mensen moesten uit hun huizen weg. Begin januari begon het. Steden, dorpen en kleine gehuchten stroomden leeg. De mensen laadden het dierbaarste van wat ze bezaten op

karren, fietsen, in wat auto's, in kinderwagens, in manden en koffers en trokken weg, in grote, treurige groepen. Ze waren bang dat ze hun land nooit meer terug zouden zien. En dat was voor velen van hen waar.

Ook Walter en Marjanneke trokken met hun Moeder weg. Ze woonden in een kleine stad, en bijna heel die stad trok tegelijk weg. Eén grote karavaan was het van verdriete, bange mensen en kinderen, bang omdat ze niet wisten of ze daar verderop in het Westen welkom zouden zijn, bang omdat ze niet wisten of ze de lange zware tocht zouden kunnen volbrengen. Er waren zieke en oude mensen bij, veel vrouwen en heel veel kinderen, weinig sterke gezonde mannen.

Walter en Marjanneke begrepen er niet veel van, dat ze 's nachts nu meestal buiten moesten slapen. „Moeder, waarom gaan we niet ergens binnen en in een bed?”

„Er is op 't ogenblik nergens een bed voor ons. Dat komt later weer. Als we ergens zijn aangekomen waar we kunnen blijven,” zei Moeder.

„Moeder, waarom loopt die vreemde hond aldoor met ons mee?”

„Omdat wij nog genoeg bij ons hebben om hem eten te kunnen geven. Zijn eigen mensen hebben waarschijnlijk geen voedsel meer voor hem. Als wij straks ook niet meer hebben, zal hij wel weggaan.”

„Moeder, waarom hebben we straks niets meer?”

„Omdat we trekken door een verlaten streek waar niets meer te krijgen is.”

Maar soms vonden de vluchtelingen toch nog wel een akker met rapen of een veld met aardappelen; de eigenaars waren gevlucht, ze hadden niet alles kunnen meenemen. Boven kleine vuurtjes langs de kant van de grote weg kookten de mensen hun potjes. Ze aten soms dagenlang van een kleine voorraad koude gekookte aardappelen.

Eindelijk kwamen ze weer in een bewoonde streek. De oorlog was hier tamelijk ver vandaan en de mensen hadden niet hun huizen behoeven te verlaten. Ze leefden onder hun eigen dak en vonden dat heel gewoon. De vluchtelingen vonden dat al lang niet meer gewoon.

Marjanneke en Walter en hun moeder trokken samen met een andere familie, ze hadden samen ook nog wat koude gekookte aardappelen en klopten op een donkere, natte avond op de keukendeur van een flink huis.

„Mogen we hier misschien onze aardappelen opeten in uw keuken en ons wat warmen?” vroeg hun moeder aan de grote jongen die opendeed.

De jongen liep naar achteren en riep wat over vluchtelingen die naar binnen wilden. Toen kwam er een vrouw naar voren gelopen, zij zag er keurig uit, had een schoon schort voor en een rechte scheiding in het haar en ze zei:

„Beste mensen, wat denken jullie? Het is zaterdag en mijn keuken is net gedaan. Die moet ik schoonhouden voor de zondag. Goeiendag.”

Toen ze weer in het duister en in de kou op de grote weg liepen, zei Walter:

„Ik dacht niet dat de zondag dáárvoor was.”

„En als ik het vroeger wel eens gedacht heb, jongen,” antwoordde zijn moeder, „dan weet ik nu dat ik me heb vergist.”

Ze trokken door. Nog dagen. Toen werd Walter ziek. Hij kreeg koorts en gelukkig waren er mensen die plaats voor hem maakten op een wagen, die door een paard werd voortgetrokken. Een oudere vrouw ging lopen om plaats te maken voor de zieke jongen, en toen de vrouw niet meer voortkon, beval zij haar invalide zoon een kist, een schrijftafellamp en een mand met keukengerei van de wagen af te nemen en aan de kant van de weg te laten liggen. „Nu kan ik er tenminste weer op,” zei ze, „en als het

moet dat kleine meisje ook, want die ziet er ook naar uit dat zij ziek wordt.”
Het was waar. Marjanneke werd ook ziek. Maar niet zo erg als Walter, die middenoorontsteking kreeg en veel pijn had.
In de eerste kleine stad waar ze kwamen, kónden de kinderen niet verder. Moeder ging met hen naar een vluchtelingenbureau en daar kregen ze een adres op.
Het was tamelijk ver en moeilijk te vinden in een vreemde stad. De kinderen sleepten zich voort, om de beurt ondersteund door Moeder, die in haar andere hand een koffer droeg en op haar rug een zware rugzak met een dekenrol. Zij voelde zelf haar knieën knikken, maar ze zei niets.
Ze belden aan. De vrouw die hen opendeed keek lang naar de zieke kinderen, die op

hun benen wankelden en naar de zwijgende moeder, die haar alleen maar aankeek.
„Ja, ik heb me wel opgegeven voor het herbergen van vluchtelingen,” zei de vrouw, „maar twee kinderen die ziek zijn, kan ik niet nemen. Goedenavond.” De deur sloeg dicht.
Terug naar het bureau konden ze niet. Het was te ver. Marjanneke zwaaide op haar kleine benen die eerst zo dapper hadden gemarcheerd en Walter viel voorover op straat en krabbelde met hulp van Moeder weer overeind. Hij huilde.
„We gaan huis aan huis bellen,” zei Moeder, „en dan kán het niet lang duren of we vinden wel vriendelijke mensen.”
Ook Marjanneke snikte nu. Moeder belde aan het ene huis na het andere. Maar overal keken de mensen naar de koortsige kinderen. „Ze kunnen van alles onder de leden heb-

ben. Dat is gevaarlijk voor mijn eigen kinderen," zeiden sommigen. Anderen zeiden kort: „We hebben geen plaats voor drie." Weer een ander: „We hebben krek genoeg bedden voor onszelf."

„We vragen niet om bedden," zei de moeder van de kinderen. „Alleen maar om een hoekje van een kamer, waar we op de grond kunnen liggen. Ik heb zelf dekens op mijn rug. De kinderen moeten rusten, ze zijn ziek." Misschien gaan ze dood, dacht ze er achter aan, als ze in zo'n koude Februari-nacht buiten moeten blijven. Maar dat zei ze natuurlijk niet.

Eén keer waagde Marjanneke te zeggen: „Alstublieft, mevrouw!" Maar toen werd de deur zó haastig gesloten, dat zij het niet meer durfde.

Een grote boerenkar ratelde door de stille straat. De voerman keek naar het kleine groepje van een vermoede vluchtelingenvrouw en twee huilende kinderen.

„Zoeken jullie onderdak?" riep hij.

De vrouw knikte alleen maar. Zij zakte bijna in elkaar van vermoeidheid. De kinderen keken naar hem op met grote glanzende koortsogen in weggetrokken, zieke gezichtjes. Ze konden hun snikken niet bedwingen, ook nu niet, nu ze weer hoop kregen.

Marjanneke wees naar haar broertje en zei met een piepstem: „Hij heeft zo'n pijn in zijn oor."

„Kom, kom," zei de man, die verlegen werd. „'t Is me toch wat, 't is me toch wat. Ik zal jullie in mijn wagen helpen en dan gaan we maar gauw naar moeder de vrouw. Maar het is buiten de stad, als jullie dat niet erg vindt."

De moeder van Marjanneke en Walter antwoordde niet eens. Zij lachte alleen maar zenuwachtig om het idee dat zij dat erg zou vinden.

Nog geen uur later lagen de kinderen op noodbedden op de grond. Ze hadden slappe warme kamillenthee gekregen en waren binnen vijf minuten ingeslapen. Met rode koortsige wangen lagen ze daar met hun hoofden op geruite slopen en Walter, met een dikke doek om zijn hoofd, kreunde in zijn slaap. Hun moeder zat in een schommelstoel en wilde waken, maar ook zij sliep in en zij werd pas wakker toen de boerenvrouw de volgende morgen een grote kom pap naast haar neerzette met drie borden en drie lepels.

„Dank u wel," was alles wat zij zeggen kon, maar haar hart stroomde over van dankbaarheid.

„Maar dit spreekt toch vanzelf," antwoordde de vrouw, die net als haar man verlegen was.

„Niet voor iedereen spreekt het vanzelf," zei de vluchteling zacht.

Toen zag zij dat Marjanneke klaar wakker was en met ernstige ogen naar haar lag te kijken. „Moeder," zei ze, „weet je nog wel van Kerstmis, en dat je ons het verhaal vertelde? Ik heb het nooit begrepen. Maar nu weet ik hoe het is van herberg naar herberg te gaan en nergens binnen te mogen komen. Ik zal later altijd alle mensen bij mij binnenlaten."

„God geve dat je dit nooit vergeet, kind," antwoordde haar moeder.

